

(əvvəli ötən sayımızda)

Farslar təkcə Əfrasiyabı və onun turanlı xalqını deyil, turanlıların sonrakı davamı və varisləri hesab etdikləri Parfların Arsaq dövləti hökmdarlarını da özlərinə düşmən və ilan surətində təqdim edirdilər. İlanə sitayişin sonuncumaddi təsvirini biz Persapol yaxınlığındakı Nəqşi Rüstəm barelyefində görürük. Orda şahlıq çələngini Sasanilərin ilk hökmdarı Ərdəşir Babəkəna təqdim edən Hörmüzd təsvir olunmuşdur. Allahın üstündə oturduğu atın ayaqları altında başında iki qıvrılmış ilanın olduğu təsvir sonuncu Parf hökmdarı Adrdəvana həsr olunmuşdur. Heykəltaraş bununla parfiyalıları lənətlənmiş Əhrimanın tərəfdarı olan Zöhakın nifrətamiz irqinin mənsubları kimi təqdim etmişdir. Zərdüştiyin allahı olan Hörmüzd lənətlənmiş Əhrimani atının ayaqları altına alaraq kral emblemini atəşpərəstliyə etiqadədən Sasaniyə təqdim edir. (James Fergusson. 1868, Səh. 42)

Diqqətlə yanaşdıqda belə bir amil nəzərə çarpır ki, İranın bütün qədim tarixində dualizm təkcə dini xarakter daşımayıb, böyük dərəcədə etnoqrafik mahiyyət daşıyır. İranın Turana qarşı, Zöhakın Zərdüştə qarşı, Hörmüzün Əhrimana qarşı müxalifəti tarixi etnoqrafik səciyyəyə malikdir. Ari irqinin ölkəsini işğal edən və ilana sitayiş edən Turan mənşəli xalqa qalib gəldikdən sonra onların dinini ləğv və rədd etmək əvəzinə onları öz dinlərinə etiqad etməyə məcbur etmək iki dinin qeyri təbii kombinasiyasının meydana gəlməsinə səbəb olunmuşdur. (James Fergusson. 1868, Səh. 43)

XXII FƏSİL.

Hindistan və Turuşka türkləri

Arilər gəlmədən minillər öncə turanlı tayfalar bir neçə axınla Orta Asiyadan gələrək Hindistanda yerləşmiş və ilkin mədəniyyətin əsasını qoymuşdular.

Anaada arxeoloji qazıntı aparmış Pumpelli yazır ki, bu qədim mədəniyyətin əsasını qoyan insanların bir qolu burdan 6000 mininci ildə Sumerə, ikinci bir qolu isə e.q. 3468-ci ildə Çin xronologiyasına əsasən Hindistana və Doğu Asiyaya getmişlər. (Raphael Pumpelly. 1908. Səh. 440)

Orta Asiya çöllərinin köçəriləri dünya tarixində mühüm rol oynamışlar. Onlar tarix ərzində 20 də-

edərkən Ön Türklərin bir qolu da Hindistanın quzeyinə Hind çayı vadisinə doğru istiqamət götürərək orda məskunlaşmış və e.q. 3400-cü illərdə Mohenco-Daro və Harappa şəhər uyqarıqlarını qurmuşdular. Lakin e.q. 1800-ci ildə bu əraziyə soxulan hind-avropalılar bu şəhərləri viran qoyaraq amansızlıqla məhv etmişlər. (Reha Oğuz Türkkan. Türk Tarix Tezleri, Türklər, cilt 1. Səh. 601)

Müasir dövrdə qədim tarix üzrə ən nüfuzlu nəşr hesab edil-

Ələsgər Siyablı

Dünya tarixinin Turan dövrü

fə Turan yaylasından hərəkət edərək Hind və Qanq vadilərini, Dəclə və Fərat vadilərini işğal edərək ucqarların durğunlaşmış mədəniyyət mərkəzlərinə yeni insan axını əlavə etməklə canlılıq gətirmişlər. Xaqların bu köçləri böyük tənzimləyici gücə malik idi.

Bu insan axını çayların dağlardan vadilərə axması kimi coğrafi qanunun bənzəri idi. Qədim mədəniyyətə malik müxtəlif xalqları vahid hakimiyyət altında birləşdirən türk və tatarlar mədəniyyətlərin çulğalaşmasına səbəb olurdular. (R.Grosset. 1921, Səh. 6)

Amerikalı tədqiqatçılar E.Bryant və L.Pattonun 2005-ci ildə "Hind ari mübahisələri" adlı əsərdə yazdıqlarına görə e.q. 1500-cü illərdə Şərqi Avropadakı hind-avropa kütləsinin bir qolunu təşkil edən hind-arilər Xəzər dənizinin quzeyindən Şərqi doğru Ural üzərindən hərəkət edərək Türkistana yenmiş, burda iki qola ayrılmışlar, onların hind-ari qolu şərqə doğru gedərək Hindistanda məskunlaşmışlar.

Arilər bura gəldikləri zaman indiki Pakistanın Pəncab vilayətində əsası e.q. XXVII əsrdə turanlılar tərəfindən qoyulmuş Harappa, digəri isə İnd çayı vadisinə Mohenco-Daro adlı yüksək inkişafa malik mədəniyyət mərkəzləri artıq mövcud idi.

Sumerlər Orta Asiyadan Mesopotamiyaya doğru hərəkət

lən İngiltərədə "Kembridq qədim tarix" əsərində də Hind çayı vadisinə Hrappa və Mohenco Daro mədəniyyətlərinə e.q. 1950-1650 illəri arasında buranı işğal edən arilər tərəfindən məhv edilmiş olduğu yazılmışdır. (The Cambridge ancient, V-1, PART 2, 1970, Səh. 155)

İrəli sürülən "Ari istilasına nəzəriyyəsi"ne görə Hindistana soxulan arilər burdakı yerli xalqa qarşı amansızlıq göstərmiş və onun orijinal mədəniyyətini, o cümlədən Xarappa şəhərini və onun mədəniyyətini dağıtmış və kasta sistemi tətbiq etməklə ölkə əhalisini hüquqsuz vəziyyətə salaraq özlərinə tabe etmişlər. (Edwin Bryant and Laurie Patton. 2005, Səh. 235)

Arxeoloqlar tarixə qədərki dövrdə Ön Asiyada turan mədəniyyətinin mərkəzi olan Sumerlə Hindistan arasında geniş ticarət əlaqələrin mövcud olduğunu aşkar etmişlər. Sumerlərə aid mixi yazı mətnlərdə Hindistan Meluha ölkəsi adlandırılır. Bu ticarət əlaqələri iki uzaq məsafədə yerləşən ölkələr arasında iqtisadiyya-

tin və mədəniyyətin daha da inkişafına səbəb olmuşdur.

Arilər Pəncab tərəfdən-şimaldan Hindistana daxil olduqları zaman burda məskunlaşmış qeyri ari xalqın müqaviməti ilə qarşılaşmış və arilərin kralı Sadas həmin xalqla vuruşmuşdu.

Hindlilərin qəhrəmanlıq داستانları olan Vedalarda Kavya Uçanas İran və ariya əfsanələrində Kavya Uçan şəklində əks olunmuşdur. Bu ari qəhrəmanının adıgöyə, tanrıya yüksələn, uçan anlamındadır. (Spigel F. Band 1, 1871, Səh. 441)

Harappa şəhər mədəniyyətinin yaradıcılarının burda bulunan heykəlciklərin üz təsvirləri və Çingiz xan sayağı saç düzlümləri-təsvirlərindən də görüldüyü kimi

edən Biruni Hind yarımadasının cənubundakı körfəzin Turan dənizi adlandığını yazır. (A.Biruni, 1963, Səh. 196)

Harappa və Mohenco-Daro mədəniyyətlərinin yaradıcılarından sonra da turanlı tayfaların Hindistana axınları davam etmişdi. Bu turanlı öntürk tayfaları tarixi mənbələrdə turvaşa, yadu, saka və s. adlanırlar.

Turvaşa Riqvedada və ondan sonrakı qədim mifoloji mətnlərdə adı çəkilən Pançacana, yəni beşlik adlanan xalqın beş tayfasından biri idi. Digər tayfalar Yadu, Druhyu, Anu və Puru idilər. Turvaşa və Yadu Yayıatının Devayadan olan oğlanları idi. Yayıatının beş oğlu, o cümlədən Yadu və Turvaşa öz krallıqlarını yaratdılar. Turvaşa və onun qardaşı Yada Hindistanın sanskritcə Som adlanan Ay sülaləsinə mənsub idilər. Ay adı eyni ilə türk dilindəki Ay səma cisminin adı ilə eyni mənə daşıyır.

Ay sülaləsinin Riqvedada və Purana mətnlərində əsl adı Ayla

kimi yazılmışdır və bu ada uyğun olaraq hind tarixi ədəbiyyatında Ayla sülaləsi kimi qeyd olunur. Sülalə onların ulu anası Aylanın adı ilə Ayla sülaləsi adlanırdı. Göründüyü kimi Ay sülaləsinin adı təmiz türkce Ay adından götürülmüşdür və Öntürklərin Ay tanrısına etiqadla əlaqədardır. (Pargiter M.A. 1972, Səh. 84-87)

Yadu boyu türklərdə hakimiyyət rəmzi sayılan yada daşına sahib və ondan istifadə haqqına malik olan boyun Hindistandakı qolunu təşkil edirdi.

Turvaşalar Hindistanın güney-doğu bölgəsində Sarasvati çayının sahilində yaşayırdılar. Güney Hindistanın tarixi əfsanələrinin toplusu olan Puranada yazıldığına görə Panya və Çera tayfaları Turvaşadan törəmişdilər. Har iki qardaşdan Hindistanın Yadalar və Turvaşalar adlı sülalələri meydana gəlmişdir. Purana mətnlərinə əsasən Yadular Hindistanın cənub-qərbində, Turvaşalar cənub-şərqində Qanqa və Camna çaylarının vadilərində hakimiyyət qurmuşdular...

(ardı gələn sayımızda)